

การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทพคล้าย จังหวัดอุทัยธานี
Creating Value Added Antique Woven Fabric of Thap Klai Community,
Uthai Thani Province

นิกร สุวรรณดี¹ อภิญญา จงพัฒนานกร^{2*} บรรณารักษ์ ธรรมศิริ² กรชนก นันใจจุ่มปา²
และ กนกวรรณ ลิ้มวีระประจักษ์²

Nikorn Suwannadee¹, Aphinya Chongphatthanakorn^{2*}, Bannaruk Thammasiri²,
Khonchanok Nunjaijumpa² and Kanokwan Limveeraprajak²

สำนักงานวิจัย วิทยาลัยชุมชนยโสธร อ.เมือง จ.ยโสธร 35000

¹Research Office, Yasothon Community College, Mueang, Yasothon 35000, Thailand

สำนักอำนวยการ วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานี อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี 61140

²Director's Office, Uthai Thani Community College, Ban Rai, Uthai 61140, Thailand

*Corresponding author: Email: cherruxx@gmail.com

(Received: September 10, 2019; Accepted: December 18, 2019)

Abstract: The objective of this research was to create value-added of the ancient pattern fabric of Thap Khlai community, Uthai Thani province. The research based on studying from 4 groups of Thap Khlai Weaving by select 25 target groups. Research team use participatory action research and self-analysis of the community with SWOT techniques. The community has unique strengths in woven pattern and expertise in pattern and weaving design. The study found that creating added value by using community identities to develop by reducing some pattern. Five woven patterns of woven fabric included Lai Pu Juang, Lai Little Turtle, Lai Bird, Lai Sun and applied antique patterns. The results of consumer satisfaction analysis on overall prototype products showed the highest level of satisfaction. ($\bar{x}$ = 4.82).

Keywords: Value added, antique woven fabric, Thap Klai community

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทพคล้าย จังหวัดอุทัยธานี โดยทำการศึกษาจากกลุ่มทอผ้าชุมชนทพคล้ายทั้งหมด 4 กลุ่ม เลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 25 คน ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ตนเองของชุมชนทพคล้ายด้วยเทคนิค SWOT ชุมชนมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายและการทอ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลวดลาย การใช้เทคนิคการทอ การใช้สีธรรมชาติ และการสร้างลวดลายผ้าทอใหม่จำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายภูจวน ลายเต้าน้อย ลายนก ลายตะเอน และลายโบราณประยุกต์ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ต้นแบบโดยรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.82)

คำสำคัญ: มูลค่าเพิ่ม ผ้าทอลายโบราณ ชุมชนทศพลชัย

คำนำ

การสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านผลิตภัณฑ์ (product value) งานวิจัยของ Chemsripong and Petmee (2017) อธิบายว่า การสร้างคุณค่าที่มอบให้ลูกค้าอันเกิดจากผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าโดยเน้นประโยชน์ รูปลักษณะของตัวผลิตภัณฑ์ คุณภาพและสมรรถนะที่เหนือกว่าผู้ผลิตรายอื่น มีอัตลักษณ์เฉพาะ ความเป็นลายโบราณ ตราสินค้าเฉพาะ ความมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับเป็นต้น การสร้างมูลค่าเพิ่มจากคุณค่าด้านภาพลักษณ์ (image value) เป็นคุณค่าด้านความรู้สึกนึกคิดของลูกค้าที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการ นอกจากนี้งานวิจัยของ Wannajun (2014) มีข้อเสนอแนะว่า เราสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเดิมผนวกกับเทคนิคแบบใหม่โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นของตน เช่น การนำใยไผ่ นำมาเป็นวัสดุในการทอผ้ารูปแบบต่าง ๆ แล้วนำไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้อีกแนวทางหนึ่ง อย่างไรก็ตามเราสามารถสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้กับชุมชนต้องเริ่มสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นกับบุคคลในชุมชนและชุมชนเป็นลำดับต้น จากนั้นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องช่วยส่งเสริมสนับสนุนใช้กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและภูมิสังคม อาทิ การศึกษาหาความรู้การเรียนรู้จากผู้ประสบความสำเร็จและผู้ที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) ด้านการออกแบบลายและการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็ง (core competencies) ขององค์กรและชุมชน นอกจากนี้ Khampha and Naewheangthan (2018) กล่าวไว้ว่า สำหรับการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเพื่อการอยู่รอดแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรม การปฏิบัติ การนับถือศาสนา ความเชื่อ การรักษาประเพณีพิธีกรรมหรือองค์ความรู้ในด้านอื่น ๆ ข้อมูลจากงานวิจัยของ Na-Thalang (1998) มีแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากความรู้ ความคิด ความเชื่อและความสามารถที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดให้ลูกหลานของตนในรูปแบบดั้งเดิมและการประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองลายโบราณนับวันจะเริ่มสูญหาย เนื่องจากขาดผู้สืบทอด ลวดลายไม่ร่วมสมัย ขาดตลาดขาดที่มาและความหมาย ราคาสินค้าสูง ผลผลิตจากวัตถุดิบที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและมีสารพิษตกค้างส่งผลเสียต่อสุขภาพผู้บริโภค ผลผลิตสินค้าไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ข้างทอผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความคิดของตนเองมิได้อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมของตนทำให้สินค้าขาดอัตลักษณ์ไม่น่าสนใจประกอบกับขาดข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริโภค อีกทั้งปัจจุบันมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการทอผ้าแทนช่างทอทำให้ผ้าทอมีราคาถูกลง สามารถผลิตได้รวดเร็วสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ ดังนั้นการที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญา

ท้องถิ่นยังคงอยู่และเกิดคุณค่าเฉพาะตนจำเป็นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดึงดูดตลาดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม Chemsripong and Petmee (2017) ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่กับชุมชนแล้วยังเป็นการเอาทุนทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นมาพัฒนาและต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น พร้อมส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในรูปแบบกลุ่มมากขึ้น ดังนั้น ก่อนการพัฒนาควรมุ่งหาเอกลักษณ์การสื่อความหมายของลวดลายผ้าทอลายโบราณเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดสินค้าทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มทอผ้าให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้วิธีที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ได้นั้น Chomchuen and Jaiban (2015) ให้คำแนะนำว่าเราต้องเริ่มจากการพัฒนากระบวนการคิดออกแบบลวดลายด้านสีลวดลาย คุณภาพเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคแล้วนำต้นทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มก็สามารถทำให้ภาพลักษณ์ของสินค้าและผลิตภัณฑ์มีลักษณะเฉพาะตัวที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคที่นับวันจะมีแนวทางการเลือกบริโภคสินค้าที่มีมูลค่าทางความคิดและความรู้สึกเพิ่มขึ้นต่างจากเดิมที่จะพิจารณาเฉพาะมูลค่าด้านกายภาพเป็นสำคัญ อีกทั้งปัจจุบันการพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์โดยใช้ผ้าทอเป็นวัตถุดิบมีมากแต่การสร้างลวดลายที่มีพื้นฐานมาจากลายโบราณหรือการตั้งชื่อที่สื่อความหมายเพื่อให้เกิดมูลค่ายังมีไม่มากนัก จากปัญหาที่กล่าวมาชุมชนทอผ้าและกลุ่มผู้ทอผ้าใน

พื้นที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีประสบกับปัญหาดังที่กล่าวมาเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ วิทยาลัยชุมชนอุทัยธานีและชุมชนทอผ้าต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้เกิดเป็นรูปธรรมเพื่อนำผลไปขยายต่อให้กับชุมชนอื่นต่อไป เพื่อช่วยเหลือช่างทอผ้าและชุมชนให้สามารถสร้างรายได้จากวัฒนธรรมการทอผ้าให้เกิดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไปด้วยการแก้ปัญหาาร่วมกันบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนต้องร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากการออกแบบลาย การเปลี่ยนวัตถุดิบในการผลิต การตั้งราคา การขาย การทอด้วยเครื่องมือแบบดั้งเดิม การสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนด้วยตนเองเป็นหลัก วิทยาลัยชุมชนทำหน้าที่ผู้ประสานผู้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงที่ดี เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนบนพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้บริโภคร่วมกันประกอบกับการศึกษาและรับความรู้เพิ่มเติมพร้อมก็นำเอาทุนทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและภูมิสังคมของคนในชุมชนมาเชื่อมโยงสร้างลวดลายลงบนผืนผ้า การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มลายผ้าโบราณชุมชนทอผ้า จังหวัดอุทัยธานีโดยใช้แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างมูลค่าเพิ่มมาเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้กับชุมชนและเป็นการเลือกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศที่จะส่งเสริมการพัฒนามนุษย์ การพัฒนาชุมชน การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

การดำเนินวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภค และแบบสอบถามความพึงพอใจ ในผลิตภัณฑ์ กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย อาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยชุมชน ราษฎร์ ชาวบ้าน สมาชิกชุมชนทศพลชัย เยาวชนในชุมชน และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ราษฎรชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศพลชัย ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 25 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ราษฎรชาวบ้าน พัฒนาชุมชน ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 14 คน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าลายโบราณผู้เชี่ยวชาญด้านการทอและออกแบบลายผ้าจำนวน 5 กลุ่มผู้บริโภคผ้าทอ จำนวน 100 คน เพื่อสำรวจความต้องการผู้บริโภคเกี่ยวกับลักษณะรูปแบบ ลวดลายของผ้าทอและการแปรรูปผ้าทอ ความต้องการของผู้บริโภคเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในออกแบบลวดลายและการแปรรูปผ้าทอมือตามความต้องการของผู้บริโภค

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาสร้างมูลค่าเพิ่มลายผ้าโบราณชุมชนทศพลชัย จังหวัดอุทัยธานี บนฐานแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเน้นการพัฒนาลายผ้าทอและการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ใหม่จากผ้าทอ ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย การปฏิบัติการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย โดยการปฏิบัติการวิจัยมี 4 ขั้นตอนได้แก่ การวางแผน (plan) การปฏิบัติ (action) การสังเกต (observe) และการสะท้อนผล (reflect) ซึ่งมีรายละเอียด คือ ระยะที่ 1 การเตรียมการก่อนปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ บริบทชุมชนของชุมชนทศพลชัย และสภาพการณ์ทอผ้า และพัฒนาการออกแบบลวดลายผ้าทอของชุมชน ลวดลาย การแปรรูปที่ผ่านมาในพื้นที่วิจัย และการเตรียมตัวก่อนเข้าพื้นที่ศึกษา ระยะที่ 2 การปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนการวิจัยร่วมกับชุมชน ระยะที่ 3 การสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยทำการประเมินผลการวิจัยจากชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำผลไปปรับปรุงผลงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ วัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศพลชัย ระยะที่ 2 เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเทคนิคและเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ SWOT การถอดบทเรียน การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ สำหรับผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทศพลชัย ตำบลทัพ

หลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และแบบสอบถามผู้บริโภคผ้าทอ จำนวน 100 คน ระยะที่ 3 นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการประเมินผลการดำเนินการวิจัย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการวิจัยได้แก่แบบสอบถามสำหรับผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน หัวหน้ากลุ่มผู้ทอผ้าลายโบราณ ประธานวัฒนธรรมตำบลทัพหลวง สมาชิกชุมชนทัพคล้ายและนักศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

2 วิธีการดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสำรวจ นำมาแยกแยะเนื้อหาสาระเป็นกลุ่มข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์แล้วนำข้อมูลแต่ละบุคคลมาเรียบเรียงและนำมาสังเคราะห์ข้อมูล (synthesis) แล้วทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation technique) นำเสนอแบบพรรณนาความ พร้อมนำผลการประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามนำมาหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบการประชุมกลุ่ม การสนทนากลุ่มสรุปประเด็นเนื้อหาสาระจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหาและนำมาบรรยายสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลบริบทเกี่ยวกับการทอผ้าของชุมชนทัพคล้ายในปัจจุบันมีการทอผ้าฝ้าย ทอผ้าไหม การทอผ้าฝ้ายแกมไหม (การทอเส้นฝ้ายผสมกับ

เส้นไหม) และการทอผ้ามัดหมี่ ช่างทอผ้าในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ในการทอผ้าเพื่อการจำหน่ายเป็นส่วนใหญ่ การทอผ้าเพื่อการใช้ประโยชน์ในครอบครัวเป็นส่วนน้อย ช่างทอผ้าส่วนมากเป็นเพศหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 25-85 ปี ลวดลายผ้าที่ทอเป็นลวดลายที่เกาเหลวลวดลายมัดหมี่ลายโบราณและลายประยุกต์ ทอตามความต้องการของตลาดและความต้องการของผู้ทอโดยเน้นการสร้างลวดลายใหม่ วัตถุดิบในการทอได้แก่ เส้นฝ้าย เส้นไหม เส้นไหมประดิษฐ์ สีย้อมผ้า วัตถุดิบในการทอผ้ามีทั้งวัตถุดิบภายในชุมชนและนอกชุมชน รูปแบบการจำหน่ายมีทั้งจำหน่ายเองและจำหน่ายให้กับศูนย์ทอผ้าหรือกลุ่มทอผ้า ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้แก่ ผ้าชิ้น ผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ผ้าขาวม้า ยามและกระเป๋ ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายได้ง่ายและจำหน่ายได้มากที่สุดคือ ผ้าชิ้น และผ้าคลุมไหล่ รายได้ต่อครอบครัวตั้งแต่ 3,500-20,000 บาทต่อเดือน สำหรับจำนวนช่างทอผ้าในชุมชนบ้านทัพคล้าย หมู่ 2 มีจำนวน 32 ครอบครัวหรือ 34 คน บ้านทุ่งนา หมู่ 6 มีจำนวน 93 ครอบครัวหรือ 117 คน บ้านภูจวง หมู่ 14 มีจำนวน 67 ครอบครัวหรือ 67 คน และบ้านทัพหลวงหมู่ 1 และหมู่ 10 มีจำนวน 101 ครอบครัวหรือ 117 คน สำหรับการออกแบบลวดลาย การแปรรูปผ้าทอของชุมชน ทัพคล้ายจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ลวดลายผ้าทอตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีมากกว่า 100 ลาย ซึ่งลวดลายส่วนใหญ่เกิดจากการคิดเองของช่างทอ การดูแบบอย่างลายผ้าในอดีต การเลียนแบบลายจากชุมชนอื่นและการดัดแปลงมาจากลายคอสดีสทางสื่อออนไลน์ การแปรรูปผ้าทอไม่หลากหลาย ลวดลาย

โดดเด่นแต่ยังขาดอัตลักษณ์และที่มาของลวดลาย โดยเฉพาะลวดลายที่ทางช่างทอของกลุ่มทอผ้าสร้างขึ้นมา รูปแบบของผ้าทอส่วนใหญ่เป็นผ้าขึ้นประกอบด้วยสองส่วนได้แก่ ตัวขึ้นและตีนขึ้น จากการศึกษาพัฒนาการและองค์ความรู้การออกแบบลวดลายผ้าโบราณของชุมชนทัพคล้าย แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ ยุค ก่อนปู่ ย่า ตา ยาย ยุคนี้อายุผ้าจะประมาณ 80 ปีขึ้นไปจนถึง 100 ปี ด้วยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนลาวครั้งเมื่อช่างทอผ้าหรือคนทอเสียชีวิต ญาติจะนำผ้าทอเผาไปกับผู้ที่ทอส่งผลให้ผ้าทอที่มีอายุเก่าแก่สูญไปกับผู้เสียชีวิต ถึงแม้จะพยายามทอไว้สองผืนเพื่อไว้เป็นแบบก็ตาม อีกทั้งมีพ่อค้าคนกลางมากว่านซื้อผ้าเก่าแก่ของคนในชุมชนไปขายและไปเก็บสะสมไว้ ประกอบกับการทอผ้าเป็นเรื่องลำบากตั้งแต่เริ่มทำเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์การทอใหม่ วัตถุดิบในการทอสมัยก่อน หายากการทอต้องเริ่มจากการปลูกฝ้ายใหม่โดยนำเมล็ดพันธุ์มาจากกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง วัตถุดิบสำหรับการทอผ้าจึงเป็นเส้นฝ้ายเกือบหมด การทอผ้าจึงไม่มีลวดลายมากนัก ลวดลายที่ทอออกมาจะขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มีในแต่ละบ้าน ดังนั้น ขนาดของผ้าทอจะมีขนาดเล็กพอติดตัวกับเจ้าของผ้า ด้วยคนโบราณมีลักษณะเป็นคนตัวเล็กส่งผลให้ขนาดของผ้าก็เล็กตามตัวผู้สวมใส่เช่นกัน โดยลักษณะของลวดลายมีไม่มากนักขอให้มีสวมใส่ ผ้าทอที่มีลวดลายจะใส่ไปงานบุญ งานมงคล ใส่ไปวัดเพื่อทำบุญหรือใส่ไปงานต่าง ๆ ในและนอกชุมชน ส่วนผ้าสีพื้นไม่มีลวดลายจะใส่ไปไร่ไปนา ผ้าสีดำใส่ไปงานอวมงคลหรืองานศพ สีที่ใช้ย้อมฝ้ายและมัดลายจะเป็นสีเคมีนำเข้าจากประเทศจีนแต่สีเคมีใน

สมัยอดีตสีจะไม่ตก ติดทนนานนอกจากใช้ย้อมแล้ว ยังใช้ในการแต้มผ้าเพื่อสร้างลวดลาย ลักษณะเฉพาะของลวดลายในช่วงนี้คือจะต้องมีลายคันเครื่อง 5 สี มีลายอ้อแอ้ลายลัดตาด้านคือการสร้างลายจะเริ่มต้นด้วยลายคันเครื่องและปิดท้ายด้วยลายคันเครื่องทุกครั้ง ลายช้างสามหัว ลายนาค ยุคปู่ ย่า ตา ยาย ยุคนี้อายุผ้าจะประมาณ 50-79 ปี ในสมัยนี้ตัวขึ้นนิยมทอผ้าไหมแถมฝ้ายหรือทอผ้าด้วยเส้นไหมผสมกับฝ้าย ลวดลายตีนขึ้นยังมีลักษณะเฉพาะคือลายคันตีนจะเริ่มทอด้วยลายขดแน่นสี 5 สี ตามด้วยลายคันสีเดียว 2 ไม่นี่ลายสร้อยสาจะมีลักษณะพิเศษขนาดยาวมากขึ้น สวยงามอ่อนช้อยมากขึ้น ส่วนของตีนขึ้นจะใช้ฝ้ายอุตสาหกรรมย้อมด้วยสีเคมี ตัวขึ้นยุคนั้นนิยมมัดย้อมเป็นลวดลายต่าง ๆ เลียนแบบธรรมชาติ ทอด้วยเส้นฝ้ายแถมไหม ตัวขึ้นกับตีนขึ้นจะเป็นการเย็บทอกันมิใช่ทอเป็นผืนเดียวกัน ยุคพ่อแม่ ยุคนี้อายุผ้าจะมีอายุประมาณ 30-50 ปี การออกแบบลวดลายยุคนี้มีลักษณะเด่นคือการทอผ้าลวดลายดั้งเดิมผสมกับลวดลายประยุกต์ที่นำลวดลายเดิมมาดัดแปลงตามแนวคิดของช่างทอผ้าและสร้างลวดลายใหม่ผสมกับลวดลายดั้งเดิม แต่ยังคงเอกลักษณ์พื้นถิ่นของชาวลาวครั้งอยู่ มีการออกแบบลวดลายเพิ่มมากขึ้นจนเต็มผืนผ้าขึ้น การนำลวดลาย หมาใน ม้ามาผสมกับลวดลายใหม่ เช่น ดอกกุหลาบ การทอใช้เส้นฝ้ายทอทั้งผืน สิ่งที่เริ่มเปลี่ยนคือวัตถุดิบและการย้อมสีฝ้ายมีการใช้สีเคมีมากขึ้นใช้ฝ้ายสำเร็จรูปจากโรงงาน เหตุผลที่ว่า การย้อมสีเคมีทำได้ง่าย ฝ้ายจากโรงงานก็สามารถหาซื้อได้ง่ายเนื่องจากการคมนาคมสะดวกมากขึ้น ราคาถูกไม่ต้องมาเสียเวลาเส้นฝ้าย ปั่นฝ้าย

ส่งผลให้ขนาดของผ้าขึ้นมีความกว้างและความยาวมากขึ้น แต่การทอผ้าด้วยฝ้ายเส้นมือและไหมพื้นบ้านก็ยังคงอยู่แต่ไม่มาก ยุคปัจจุบัน ยุคน้ำยผ้าจะประมาณ ปัจจุบันถึง 30 ปี การออกแบบลวดลายมีความหลากหลายมากมายส่วนมาก การออกแบบลายผ้ามีการออกแบบลายใหม่และการประยุกต์ลวดลายผ้าจากลวดลายดั้งเดิมแล้วนำมาดัดแปลงแต่งเติมตามแนวคิดและจินตนาการของช่างทอซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของชาวลาวครั้งได้อย่างดี นอกจากนี้ได้นำลายดั้งเดิมมาเป็นต้นผ้าขึ้นและนำลายประยุกต์มาเป็นตัวขึ้น การออกแบบลายใหม่ชุมชนทัพคล้ายพื้นที่บ้านทัพหลวงเริ่มมีการประยุกต์ลายมานานโดยนำลายโบราณมาต่อเติม ลด ตัดออก ขนาดของผ้าขึ้นก็มีขนาดใหญ่และยาวมากขึ้นด้วยวัตถุดิบหาซื้อง่าย ผู้ทอไม่ต้องจัดเตรียมด้วยตนเองสามารถซื้อ

หาได้ตามความต้องการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2560 เริ่มมีการสร้างลวดลายใหม่โดยไม่มีพื้นฐานลายเดิมโดยมีวิธีการสร้างลายประยุกต์เกิดจากการเห็นลายจากพื้นที่อื่น การดูลายคอสดสีในสื่อออนไลน์แล้วนำมาทดลองทอและปรับปรุงลายให้มีความสวยงามส่วนแล้วจึงนำออกทอเพื่อจำหน่าย แต่ในการออกแบบลายยังคงสืบทอดและมี 5 สี ลายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ลายสัตว์ ลายดอกไม้ ลายโบราณมาต่อยอด โดยปัจจุบันมีลายแมงปอ ผีเสื้อ แมงกะปี่ กระต่าย หนาน้อย ไก่ ดอกบานชื่น ดอกดาวกระจาย ดอกโป๊ยเซียน ดอกขบา ส่วนลายโบราณที่นำมาประยุกต์สีประยุกต์ลายได้แก่ ลายดอกแก้ว สร้อยสา บัวเคี้ย เล็ก เจียงปิ่น ขอกำปิ่น ตุ่ม อ้อแอ้ สำหรับลายผ้าโบราณ (Figure 1) และลวดลายผ้าทอก่อนการพัฒนา (Figure 2)



80-year-old Sarong cloth



120 year old Sarong cloth

Figure 1. Sarong in the past



Figure 2. Pattern before development

สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณของชุมชนทศพลายด้วยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลวดลาย การใช้เทคนิคการทอและการใช้สีธรรมชาติ การทอด้วยเครื่องมือแบบดั้งเดิม เพื่อให้สินค้าของตนมี อัตลักษณ์เฉพาะตน ลวดลายผ้าทอโดดเด่น ชื่อสื่อความหมาย การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น การตั้งราคาหลายระดับและการขายที่หลากหลายช่องทางและทันสมัยเช่น ทางเว็บไซต์ Facebook, Line การออกร้านสำหรับการสร้างลวดลายใหม่ด้วยช่างแต่ละคนจะมีเทคนิคการออกแบบลวดลายคือ 1) การสร้างจินตนาการของช่างทอ 2) การเลียนแบบผ้าทอจากบรรพบุรุษ 3) การเลียนแบบผ้าทอจากชุมชนอื่น 4) การเลียนแบบจากธรรมชาติ 5) การเลียนแบบจากสิ่งรอบตัว 6) การสืบค้นข้อมูลทางออนไลน์ที่เป็นลักษณะกราฟแล้วนำมาดัดแปลงเป็นของตน ผลการศึกษาแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ของ พื้นที่กรณีศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ กลุ่มทอผ้าโบราณบ้านโนนกอก ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี และกลุ่มทอผ้าทิศา บ้านนาดี ตำบลนาหว่อ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ค้นพบแนวการปฏิบัติที่เป็นเลิศคือ ผู้นำที่ดี อายุน้อย มีการศึกษาที่ดี เข้มแข็งมีวิสัยทัศน์กว้างไกล เสียสละตนทั้งร่างกายและทรัพย์สินสำหรับการสร้างกลุ่มสมาชิกให้ความร่วมมือมีผู้เสียสละตนสำหรับทำงานเพื่อรักษากลุ่มให้เดินต่อไปได้ ในการหลักการดำเนินการเน้นขบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและคนในชุมชนเป็นหลัก มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้

ในรูปแบบการวิจัย เน้นสร้างคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของคนในกลุ่มที่ดีขึ้น การสร้างเครือข่ายที่หลากหลายเพื่อเป็นเพื่อนเป็นที่พึ่งพาและแลกเปลี่ยนความรู้ แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ การจัดกิจกรรมภายในกลุ่มและนอกกลุ่มที่หลากหลาย การจัดสวัสดิการและผลตอบแทนให้สมาชิกอย่างยุติธรรม การประชาสัมพันธ์ที่ครอบคลุมหลากหลายช่องทางโดยใช้เทคโนโลยีมีการตลาดที่ดีหลากหลายช่องทางและการกำหนดราคาหลายระดับเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าทุกกลุ่มเป้าหมาย การสร้างลวดลายที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทั้งด้านรูปแบบ สี การสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าแต่ละชิ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคผ้าที่มีพฤติกรรมซื้อเน้นความแตกต่าง เน้นสีธรรมชาติ และราคาที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ ส่งผลให้กลุ่มทอผ้าทั้งสองกลุ่มสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มประกอบกับกลุ่มมีการพัฒนาลวดลายและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการตลาดที่ทันสมัยจึงทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาตนเองพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ ทำให้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของการทอผ้าซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่กำลังถูกลืมให้กลับมามีชีวิตที่มีคุณค่าและทรงคุณค่าอย่างถาวร จากนั้นผู้วิจัยได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนด้วยกิจกรรมที่ได้เรียนรู้เพื่อนำไปสู่การออกแบบลวดลายได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคเพื่อนำข้อมูลมาเป็นฐานการสร้างลวดลายและผลิตภัณฑ์ 2) การศึกษาดูงานผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลและผลการวิเคราะห์การปฏิบัติที่เป็นเลิศ ในด้านการสร้างลาย

และพัฒนาลวดลายผ้า ในพื้นที่ศึกษา 2 แห่ง ได้แก่
 หนึ่ง กลุ่มทอผ้าโบราณบ้านโนนกอก ตำบลหนองนา
 คำ อำเภอมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี สองกลุ่ม
 ทอผ้า ชีตา บ้านนาดี ตำบลนาหัวบ่อ อำเภอพรมณ
 นิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อนำเข้าสู่การสร้างลวดลาย
 บนพื้นฐานภูมิปัญญาของชุมชน 3) อบรมให้ความรู้
 เกี่ยวกับการออกแบบลวดลายและการพัฒนา
 ผลิตภัณฑ์ 4) การวิเคราะห์ชุมชนด้วยเทคนิค
 SWOT 5) การเสริมสร้างจินตนาให้กับผู้ทอ การ
 วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคมีต่อผลิตภัณฑ์
 การพัฒนาลวดลายใหม่ของผ้าทอมือผู้บริโภคส่วน
 ใหญ่ตอบว่าจำเป็นต้องมีการการพัฒนาลวดลายใหม่
 ของผ้าทอมือโดยต้องการให้พัฒนาลวดลายที่ทันสมัย
 ลวดลายธรรมชาติ ควรลดลวดลายลงหรือประยุกต์
 ลวดลายให้สามารถใช้งานได้สำหรับทุกโอกาสและ
 พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย อาทิ การนำไปตัด
 เย็บเป็นชุดเสื้อ เสื้อผู้ชาย กางเกง กระโปรง ผ้าพันคอ
 ผ้าคลุมไหล่ ชุดทำงานใช้งานได้จริง และลดราคา
 สินค้าลงให้เหมาะสมกับกำลังเงินของผู้บริโภค
 สามารถซื้อมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับ
 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ผู้ทอผ้าควรมีมาตรฐานใน
 การกำหนดราคาที่เหมาะสมเพราะราคาผ้าแต่ละชิ้น
 ราคาสูง ควรมีการปรับลดราคาลงให้คนทุกชนชั้น
 สามารถจับต้องได้ ควรมีตลาดหรือแหล่งจำหน่าย
 สินค้าที่ชัดเจน ควรเก็บภูมิปัญญาในการเก็บลายและ
 เทคนิคต่าง ๆ ให้สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นหนังสือ
 ผู้ทอผ้าควรศึกษาประวัติ ภูมิปัญญาและถ่ายทอดให้
 ผู้ซื้อได้ทราบ เพื่อการขายจะได้มีเอกลักษณ์และเกิด
 การอนุรักษ์ถ่ายทอดให้ผู้ซื้อได้ตระหนักถึง

กระบวนการทำ ราคาสินค้าจะสูงขึ้น เนื่องจาก
 ปัจจุบันการขายผ้าทอมือมีการขายแบบขาดการ
 ถ่ายทอดภูมิปัญญาทำให้ราคาขายถูกต้องและอยาก
 ให้มี การตรวจสอบคุณภาพก่อนการจำหน่าย ผู้ทอ
 ผ้าควรสร้างลวดลายใหม่เพื่อดึงดูดลูกค้าและควรมี
 การรวมกลุ่มกันให้เหนียวแน่นเพื่อประโยชน์ทาง
 การค้าในอนาคตและควรส่งเสริมการทอผ้าอย่าง
 ต่อเนื่องและผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลความ
 คิดเห็นของผู้บริโภคเกี่ยวกับการออกแบบลายผ้าฝ้าย
 เพื่อการประยุกต์ พัฒนาลวดลายใหม่และพัฒนา
 ผลิตภัณฑ์ใหม่ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ให้ออกแบบ
 ลายผ้าบนพื้นฐานภูมิปัญญาเดิม ลดขนาดลายผ้าให้
 น้อยลงและมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นกางเกง
 ลำลองและเสื้อที่ทันสมัยใส่ได้ทุกวัย ทุกสถานที่และ
 ที่สำคัญต้องลดราคาสินค้าลงเพื่อที่ผู้บริโภค
 ระดับกลางและระดับล่าง สีควรเน้นสีธรรมชาติที่เข้ม
 ลวดลายต้องใหม่มีความแปลกใหม่ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้
 เหมาะสมกับผู้บริโภคที่เป็นโรคมะเร็งและผู้บริโภคที่
 เป็นชาวต่างชาติคือประเทศญี่ปุ่นชอบผลิตภัณฑ์ผ้า
 ทอมือสีธรรมชาติมากโดยเฉพาะยามและกระเปา
 ข้อมูลจากการสำรวจครั้งนี้ผู้วิจัยและชุมชนจะนำมา
 กำหนดทิศทางการสินค้าและการออกแบบลวดลาย
 ผ้าฝ้ายต่อไป การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณ
 ชุมชนทัพคล้อย จังหวัดอุทัยธานีในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้
 ดำเนินการวิเคราะห์ชุมชนทัพคล้อยด้วยเทคนิค
 SWOT พบว่า ชุมชนมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่
 เป็นอัตลักษณ์และมีความเชี่ยวชาญด้านการ
 ออกแบบลวดลายและการทอส่งผลให้มีปัจจัย
 สนับสนุนการสร้างและพัฒนารูปแบบลายผ้า

และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ได้เป็นอย่างดี จากข้อมูลและกิจกรรมดังกล่าวได้นำมากำหนดแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาโดยการปรับลดลาย การใช้เทคนิคการทอและการใช้สีธรรมชาติ ต่อจากนั้นจึงสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบและทำการทดสอบตลาด ประเมินตลาดและกำหนดทิศทางการดำเนินงานของชุมชน ช่างทอผ้าชุมชนทัพคล้ายได้สร้างลวดลายผ้าทอใหม่จำนวน 5 ลาย ได้แก่ ลายภูงวง ลายเต้าน้อย ลายนก ลายตะเหว่นและลายโบราณประยุกต์ (ขอกำซ้อนและเอี้ยกอบซ้อน) สร้างผลิตภัณฑ์ 2 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าชิ้นและผ้าชิ้นสำหรับผู้ซื้อแปรรูป ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคเกี่ยวกับการออกแบบลวดลาย ราคา ตัวผลิตภัณฑ์ต้นแบบทั้ง 4 ชิ้น ทุกด้านอยู่ที่ระดับมากที่สุด สำหรับมูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผ้าชิ้นลายภูงวง ด้วยลวดลายมีเอกลักษณ์เฉพาะ โดดเด่นไม่ซ้ำ แสดงภูมิสังคมของชุมชน ซึ่งมีที่มาจากที่ตั้งถิ่นฐานของช่างทอ ลวดลายผ้าทอ สีธรรมชาติ จากเดิมที่สร้างลวดลายแบบตามใจช่างทอจะขายได้ในราคา 8,000

บาท แต่เมื่อนำแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มมาใช้ในการออกแบบสามารถขายได้ราคา 13,000 บาท และขายได้เร็วขึ้นหรือผ้าภาษาถิ่นคือขายได้ตั้งแต่หน้าที่ทอผ้าจำนวน 5 ลาย ลายโบราณประยุกต์นำแนวทางการปรับลดลายมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการลดลาย ลดราคาลง เพื่อสร้างกลุ่มลูกค้าฐานะปานกลางที่ต้องการสินค้าราคาไม่เกิน 5,000-6,000 บาท และไม่ต้องมีลวดลายมาก สามารถสร้างกลุ่มลูกค้าวัยรุ่นได้เพิ่มขึ้น กลุ่มลูกค้าที่ฐานะปานกลางรายได้ไม่เกิน 15,000 บาท หรือลูกค้าที่ต้องการสินค้าเพื่อสะสมได้มากขึ้น สามารถขายสินค้าได้หลากหลายช่องทาง ขายเร็วขึ้น สิ่งเหล่านี้คือ มูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้ฝ่ายขายทำงานได้ง่ายขึ้น มีรายได้กลับสู่ชุมชนมากขึ้น เร็วขึ้น การบริหารจัดการด้านการตลาดของกลุ่มดีขึ้น ข้อมูลจากการวิจัยยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มทอผ้าในพื้นที่อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีสามารถนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาการออกแบบลวดลายและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับกลุ่มอื่นได้ รายละเอียดของลวดลายหลังการพัฒนา (Figure 3)



Lai Pu Juang



Lai Little Turtle



Lai Bird Lai Sun



Lai Ancient pattern



Figure 3. Pattern after development

อภิปรายผล

สำหรับการสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทอคล้ายร่วมกับชุมชนครั้งนี้ ชุมชนมีองค์ความรู้การออกแบบลายผ้าสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนให้ร่วมสมัย สนองความต้องการของลูกค้าตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงผู้สูงอายุและที่สำคัญลวดลายที่นำมาพัฒนายังคงอัตลักษณ์และตัวตนของชาวลาวครั้งมีการนำลวดลายใหม่ผสมผสานลายโบราณได้อย่างลงตัว ช่างทอลายมีที่มาและความหมายสามารถตอบคำถามผู้ซื้อได้ สีสรรชาติที่นำมาใช้ในการทอเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มครั้งนี้ก็ตรงความต้องการของผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกประเทศ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการทอผ้าของตนเกิดช่างทอผ้ารุ่นใหม่ในและนอกชุมชน เชื่อมั่นว่าสามารถสร้าง

รายได้ให้กับตนจริง ข้อมูลการสำรวจครั้งนี้ผู้วิจัยและชุมชนจะนำมากำหนดทิศทางของสินค้าและการออกแบบลวดลายผ้าฝ่ายต่อไป การวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัย Ruangsang (2003) โครงการแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาลายผ้านาหมื่นศรี ในเรื่องปัญหาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์และลูกค้า ตลอดจนวิธีการวิจัยด้วยกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี ประสบปัญญาขาดแคลนผ้าทอลายมรดกและการที่สมาชิกกลุ่มทอผ้าไม่สามารถตอบคำถามแก่บุคคลภายนอกเกี่ยวกับเรื่องผ้าของตนเองได้ จึงคิดโครงการวิจัยขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ ประการที่ 1 เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ของผ้านาหมื่นศรี ประการที่ 2 เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์องค์ความรู้เรื่องผ้านาหมื่นศรีไว้เป็นมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น และประการที่ 3 เพื่อจัดทำข้อมูล

พื้นฐานเพื่อสืบทอดและพัฒนาอาชีพทอผ้าผ่านหมีนศรี โดยมีขอบเขตศึกษาวิจัยในพื้นที่ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอยาง จังหวัดตรัง วิธีการศึกษาเป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้เชี่ยวชาญเรื่องการทอผ้า ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากแหล่งหรือสถาบันที่รวบรวมเรื่องผ้าพื้นบ้านภาคใต้ ปฏิบัติการทอผ้า จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิเคราะห์สรุปข้อมูลและตรงกับ Wannajun (2014) โครงการการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อสร้างเอกลักษณ์สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ในชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ในเรื่องเกี่ยวกับการจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ผู้บริโภค เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและโอกาสในการสร้างผลิตภัณฑ์สิ่งทอเอกลักษณ์ไทยจากผ้าไหมและสามารถนำไปจดสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ ใช้กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ 5 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี มีกระบวนการศึกษาการวิจัยโดยใช้ภูมิปัญญาในกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองเดิมผนวกกับเทคนิคแบบใหม่ นำด้ายไหมเป็นวัสดุในการทอผ้ารูปแบบต่าง ๆ แล้วนำไปออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพื่อสุขภาพ หมอน หมวก ผ้าคลุมไหล่ ผ้าห่ม เป็นต้น ที่มีความสวยงามที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย ซึ่งคาดว่าจะนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ สิ่งทอไทยที่มีมูลค่าในเชิงพาณิชย์ ในการวิจัย การสร้างมูลค่าเพิ่มผ้าทอลายโบราณชุมชนทัพคล้าย จังหวัดอุทัยธานีได้

นำขั้นตอนการวิจัยเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์มาสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภค ด้านการออกแบบลายผ้า ด้านผลิตภัณฑ์และราคาผลิตภัณฑ์แบบที่ 1 ผ้าขึ้นลายภูจวง ผลิตภัณฑ์แบบที่ 2 ผ้าขึ้นลายตะเวน ผลิตภัณฑ์แบบที่ 3 ผ้าขึ้นลายโบราณประยุกต์ (ลายขอกำซ้อนและลายเอี้ยกบบซ้อน) และผลิตภัณฑ์แบบที่ 4 ผ้าขึ้นลายเกล็ดเต่า โดยรวมทุกด้านอยู่ที่ระดับมากที่สุด ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปขยายผลให้กับกลุ่มทอผ้าในพื้นที่อำเภอบ้านไร่เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านสระ บ้านเจ้าวัด บ้านพุต๋อ บ้านหนองจอกและบ้านสนวนา

สรุป

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ชุมชนทัพคล้ายมีจุดแข็งเรื่องลายผ้าทอที่เป็นอัตลักษณ์และเชี่ยวชาญด้านการออกแบบลวดลายและการทอ เมื่อทราบข้อมูลของผู้บริโภคได้รับความรู้เพิ่มเติมสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มโดยนำอัตลักษณ์ชุมชนมาพัฒนาลวดลายการใช้เทคนิคการทอ การใช้สีธรรมชาติ การตั้งราคาหลายระดับและวิธีการจำหน่ายที่หลากหลายช่องทางและทันสมัย ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าร้อยละ 50 สามารถจำหน่ายง่ายและรวดเร็วขึ้นส่งผลให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ยอมรับและช่วยกันอนุรักษ์สืบทอดเพิ่มขึ้น วิทยาลัยชุมชนมีองค์ความรู้การออกแบบลวดลายผ้าที่อยู่ในปัจเจกชนมาเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อการถ่ายทอดความรู้ให้ชุมชนอื่นในจังหวัดอุทัยธานี

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลงไปด้วยดีด้วยความกรุณา การให้ความช่วยเหลือ การให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง และการให้ทุนอุดหนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และการให้ความร่วมมืออย่างดีจากสมาชิกชุมชนทักล้าย

เอกสารอ้างอิง

- Chemsripong, S. and P. Petmee. 2017. Creating value added products from local wisdom: A case study of the ancient cloth. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)* 10(4): 62-85. (in Thai)
- Chomchuen, T. and S. Jaiban. 2015. Enhancing of productive potentiality of community products “Karen Weaving” with sufficiency economy and creative economy: Case of Mae Yao subdistrict community, Muang district, Chiang Rai province. *Journal of Community Development and Life Quality* 3(2): 203-214. (in Thai)
- Janhom, T. 2016. The development of textiles products: Wisdom of Thai Song Dam in the western region of Thailand. *Journal of the Association of Researchers* 21(1): 181-192. (in Thai)
- Khampha, K. and R.K. Naewheangtham 2018. Guideline for transmission of Hiit Sibsong tradition (twelvemonths tradition) to empowerment community. *Ratchaphruek Journal* 16(1): 65-74. (in Thai)
- Na-Thalang, E. 1998. Wisdom and the learning process of Thailand. *Sukhothai Thammathirat Open University, Bangkok.*
- Ruangsang, A., P. Thongphan, A. Panthong, J. Tulyasook, A. Piromthong, S. Rittima, A. Thongphan, S. Sangayuth. 2003. Approach to conservation and restoration of Na Muen Si Textile pattern wisdom.
- Wannajun, S . 2014. Bamboo Fabric, design and development to create an identity Commercial in the north eastsouthern. Final report The Thailand Research Fund, Bangkok.